

16.10.2020

Ympäristöministeriö
Luontoympäristöosasto
Ylijohtaja Tarja Haaranen

HE 146/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021 - luonnonsuojelun rahoitus

Luonnonsuojelun rahoitus 35.10. –luvun mukaan kasvaa vuoden 2021 talousarvioesityksen mukaan noin 2 milj. euroa vuoden 2020 talousarvioon verrattuna ollen yhteensä noin 142 milj. euroa. Varojen pääasiallisia käyttökohteita ovat Helmi-elinympäristöohjelma vuodesta 2020 alkaen, METSO-ohjelman toimeenpanon jatkaminen sekä Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät. Kuluvan vuoden aikana ympäristöministeriö on saanut lisätalousarvioiden kautta määrärahoja uusiin avauksiin, eli muun muassa on ollut mahdollista avata tukihaku kunnille lähivirkistysalueiden ja kansallisten kaupunkipuistojen kunnostamiseen.

METSO-ohjelma

Maanomistajien vapaaehtoihin suojelutarjouksiin perustuva METSO-ohjelma on edennyt ympäristöministeriön osalta aikataulussaan ja vuodelle 2020 osoitetut luonnonsuojelun kasvaneet määrärahat ovat vahvistaneet tavoitteen saavuttamista. Valtioneuvoston vuonna 2014 hyväksymän periaatepäätöksen mukaan suojelun tavoitteena on ympäristöministeriön osalta 96 000 hehtaaria arvokkaita metsäalueita vuoteen 2025 mennessä. Lokakuussa 2020 tästä tavoitteesta on toteutettu noin 80 % eli noin 77 000 hehtaaria.

Vuoden 2021 luonnonsuojelun määrärahataso mahdollistaa METSO:n tavoitteeksi noin 5 000 hehtaaria vuodessa. Määrärahaa varataan momentilta 35.10.63 tähän tarkoitukseen vuonna 2021 vajaat 30 miljoonaa euroa. METSO:n alueelliset tavoitteet saavutetaan Pohjois-Suomesta alkaen. Toteutuksen painopisteen siirtymässä etelämmäs nousee keskimääräinen suojeluhehtaarin hinta suojelualueiden ollessa etelässä keskimääräistä runsaspuustoisempia.

METSO-ohjelman vastaanotto on maanomistajien keskuudessa hyvä ja he ovat tarjonneet alueita suojeluun edelleen aktiivisesti. Suojelutarjonta ylittää ohjelman määrärahatason, joskin alueellisesti tarjonnassa on merkittäviäkin eroja. Nykyisen määrärahatason ja aktiivisen kohdetarjonnan myötä METSO-ohjelman voidaan arvioida määrärahojen puolesta saavuttavan kokonaistavoitteensa ohjelmakauden loppuun mennessä vuonna 2025.

Lisätalousarviossa (IV/2020) osoitettiin 20 miljoonan euron lisämääräraha metsien suojeluun. Määrärahasta 18 miljoonaa euroa osoitettiin maanomistajille maksettaviin kauppahintoihin ja korvauksiin ja 2 miljoonaa euroa muihin kuluihin sisältäen 10 htv rekrytoinnit ELY-keskuksiin. Määrärahaa kohdennetaan erityisesti Pohjois-Suomeen kolmen pohjoisimman ELY-keskuksen toimialueelle. Määrärahan avulla voidaan neuvotella vapaaehtoisen suojelun kohteista maanomistajien kanssa METSO-ohjelman ulkopuolisilla alueilla ja alueilla, joissa METSO-tavoitteet on saavutettu, mutta kohdetarjontaa on runsaasti jäljellä. Määrärahalla voidaan vahvistaa kansallispuistoverkostoa ja luonnonsuojeluverkoston kehittämistä myös muualla Suomessa.

Helmi-elinympäristöohjelma

Helmi-ohjelmassa kunnostetaan, hoidetaan ja suojellaan luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaita elinympäristöjä. Nämä ovat keskeisiä tehostamista vaativia keinoja luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi sekä uhanalaisten lajien ja luontotyyppien tilan parantamiseksi. Toiminnan volyymiä on moninkertaistettava nykyisestä suojelualueilla ja niiden ulkopuolella vaikuttavuuden parantamiseksi. Vuonna 2021

ennallistetaan ja suojellaan soita, kunnostetaan kosteikoita, lintuvesiä ja pienvesiä sekä tehdään luonnonhoitotoimia metsäisissä elinympäristöissä. Lisäksi kunnostetaan arvokkaita perinnebiotooppeja ja rantaluontoa. Hyvin kohdennetuilla toimilla edistetään samalla myös ilmastonmuutoksen hillintää ja vesiensuojelua.

Luonnonsuojelun rahoituksesta kohdentuu Helmi-ohjelman toteutukseen vuoden 2021 talousarvioesityksessä noin 46 miljoonaa euroa. Tästä noin 12 miljoonaa euroa ohjautuu soiden vapaaehtoiseen suojeluun momentilta 35.10.63, noin 13 miljoonaa euroa ohjautuu Metsähallituksen Luontopalveluille Helmi-ohjelman toimenpiteisiin momentilta 35.10.52 ja noin 21 miljoonaa euroa kohdentuu etenkin ELY-keskusten kautta muun muassa ostopalveluina ohjelman toimenpiteisiin momentilta 35.10.21.

Toukokuuhun 2021 mennessä Helmi-ohjelmasta valmistellaan esitys 2021 valtioneuvoston päätettäväksi. Ohjelma laajenee silloin ympäristöministeriön sekä maa- ja metsätalousministeriön yhteiseksi ohjelmaksi, jossa asetetaan tavoitteet vuoteen 2030 saakka sekä suojelualueille että niiden ulkopuolelle. Jo sitä ennen maa- ja metsätalousministeriön kosteikko-ohjelmaa (Sotka) toteutetaan tiiviissä yhteistyössä Helmi-ohjelman kanssa. Ohjelman toimet ovat maanomistajille vapaaehtoisia. Helmi-ohjelma on samalla keskeinen osa vuoden 2020 jälkeen uudistettavaa, YK:n biodiversiteettisopimuksen mukaista kansallista luonnon monimuotoisuuden suojelun strategiaa ja toimintaohjelmaa ja täyttää myös osaltaan EU:n biodiversiteettistrategian tavoitteita.

Metsähallituksen luonnonsuojelutehtävät

Metsähallituksen Luontopalvelujen osalta talousarvioesitys vuodelle 2021 on edelleen myönteinen, sillä määräraha ympäristöministeriön pääluokassa (35.10.52) on varsin hyvällä tasolla verrattuna aiempien vuosien noin 30 miljoonan euron kehystasoon. Vuosina 2020 ja 2021 määrärahasta 19,2 miljoonaa euroa on kertaluonteista tulevaisuusinvestointien määrärahaa. Määrärahan nykyinen taso vahvistaa huomattavasti Luontopalvelujen toimintaedellytyksiä. Se lisää myös valmiuksia hakea hankerahoitusta muun muassa EU:n LIFE-rahastosta, jonka rahoitus tulevilla EU:n rahoituskaudella tulee kasvamaan.

Määrärahan käytössä painottuu elinympäristöjen tilan parantamiseen tähtäävän Helmi-ohjelman käynnistäminen. Käytännössä se merkitsee, että Luontopalvelut panostaa huomattavasti aiempaa enemmän valtion hallinnassa olevien luonnonsuojelualueiden hoitoon, luonnontilan ennallistamiseen sekä lajien ja luontotyyppien inventointiin ja seurantaan ja on siten keskeisesti tukemassa uhanalaistumiskehityksen pysäyttämistä ja YK:n biodiversiteettisopimuksen tavoitteita.

Luonnonsuojelualueiden kävijämäärät ovat kasvaneet viime vuosina nopeasti. Alueiden kestävyys ja luontoarvojen turvaaminen edellyttävät sitä, että kävijöiden ohjaaminen, reitit ja retkeilyä palvelevat rakenteet ovat kunnossa. Erityisesti investointimäärärahaa ohjataan vuonna 2021 luontokohteiden rakennetun omaisuuden korjausvelan suunnitelmalliseen purkamiseen priorisoiden kulutuskestävyyden kannalta herkkiä kohteita ja vilkkaassa käytössä olevia alueita. Samalla voidaan parantaa luontomatkailun ja luonnon virkistyskäytön edellytyksiä.

Rauhoitettujen lajien aiheuttamat vahingot

Vuonna 2020 luonnonsuojelun määrärahoja on käytetty poikkeuksellisen paljon erityisesti valkoposkihanhiin aiheuttamien vahinkojen korvaamiseen (arviolta 2,7 milj. euroa). Suurimmat levähtävien hanhien määrät ovat olleet Kymenlaaksossa sekä paikoin Pohjois-Karjalassa. Tänä syksynä valkoposkihanhiin muutto näyttäisi ulottuvan laajemmalle alueelle ja sen seurauksena ne alueet, joilla on perinteisesti ollut eniten vahinkoja ovat ainakin tähän mennessä säästyneet vakavilta, kevään 2020 kaltaisilta vahingoilta.

Poikkeuslupia karkotustoimiin on syksyllä 2020 myönnetty 244 valkoposkihanhiin arktisen muuton reitin alueelle sijoittuvalle tilalle ja tällä hetkellä vireillä on karkotuslupahakemukset vielä 200 tilalle. Lupahakemuksia tulee jatkuvasti lisää. Lupia valkoposkihanhiin karkottamiseen peltoviljelmiltä on haettu etenkin Pohjois-Karjalaan, Parikkalan seudulle ja Kymenlaaksoon runsaasti. Ampumisen tavoitteena ei ole pienentää

valkoposkihanhikantaa, vaan tehostaa käytettyjä karkotusmenetelmiä. Tähän mennessä on luvitettu syksylle 2020 yhteensä 7385 valkoposkihanhen ampuminen.

Korvaukset valkoposkihanhiin keväällä aiheuttamista vahingoista maksettiin nopeutetusti elo-syyskuun aikana. Korvaukset rauhoitettujen eläinten syksyn vahingoista pyritään saamaan maksuun resurssien sallimissa rajoissa mahdollisimman pian. Tarkoitusta varten on otettu käyttöön sähköinen lomake. YM valmistee lintupeltohanketta, joka alustavasti voitaisiin käynnistää jo loppuvuoden aikana. Hankkeen yleisenä tavoitteena on valmistella ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä tapa suunnitella ja perustaa lintupeltoja sekä seurata lintupeltojen toimivuutta. MMM edistää myös lintupeltojen perustamista.

Tilannekatsaus luonnonsuojelulainsäädännön uudistuksesta

Luonnonsuojelulainsäädännön uudistuksen tavoitteena on edistää luonnon monimuotoisuuden suojelua lainsäädännön toimivuuden ja vaikuttavuuden parantamisen myötä, edistää laji- ja luonnonsuojelun hyväksyttävyyttä sekä selkeyttää hallinnollisia menettelyjä ja luonnonsuojelulain roolia osana muuta ympäristöä koskevaa lainsäädäntöä.

Tämän vuoden alussa käynnistyneeseen uudistukseen kuuluu kolme rinnakkaista laajapohjaista hanketta: luonnonsuojelulain ajantasaistaminen, rauhoitettujen lajien aiheuttamien vahinkojen ennaltaehkäisyn ja korvaamisen säädösvalmistelu sekä ekologisen kompensaation kehittäminen. Näistä rauhoitettujen lajien aiheuttamien vahinkojen ennaltaehkäisyn ja korvaamisen uusi lakiluonnos on jo tällä hetkellä lausunnoilla ja hallituksen esitys uudeksi laiksi on tarkoitus antaa viimeistään tammikuussa 2021. Hanke päättyy kokonaisuudessaan 2021 syksyllä, jolloin hallituksen esitys uudeksi luonnonsuojelulaiksi tarvittavine asetuseräluonnoksineen on tarkoitus antaa eduskunnalle.

Nykyinen luonnonsuojelulaki ja -asetus ovat olleet voimassa runsaat 20 vuotta. Lain toimivuus on arvioitu laajasti vuonna 2010 (SY 27/2010) ja arviointi on päivitetty viime keväänä (SY 19/2020). Arvioinneissa todetun mukaan erityisesti maankäytön muutokset ja luonnonvarojen käytön intensiivisyys ovat merkinneet monimuotoisuuden vähenemisen jatkumista. Luontotyyppien ja lajien uhanalaisuusarvioinnit osoittavat uhanalaisuuskehityksen jatkuneen. Lukuisten tieteellisten selvitysten perusteella voidaan todeta, että tarve vahvistaa luonnonsuojelulain vaikuttavuutta on ilmeinen. Ilmastomuutoksen vuoksi Suomen luonto on nopeassa muutoksen tilassa, mikä asettaa luonnonsuojelulainsäädännölle kokonaan uusia haasteita.

Luonnonsuojelulain uudistuksessa voimassa olevaa lakia on valmistelun alkuvaiheessa tarkasteltu läpileikkaavien teemojen kautta. Nämä ovat lajien ja luontotyyppien suojelun vahvistaminen, ilmastomuutoksen hillintä ja sen vaikutuksiin sopeutuminen, luontotiedon hallinnan parantaminen sekä luonnon monimuotoisuuden edistämistehtävien ja kannustimien kehittäminen. Lisäksi työryhmä tarkastelee ekologisen kompensaation - eli luonnon monimuotoisuudelle erilaisissa hankkeissa aiheutuvien heikennysten hyvittämisen - toteuttamista osana luonnonsuojelulakia. Teematarkastelussa työryhmä on kuullut asiantuntijoita ja keskustellut muutostarpeista ja niiden vaatimista luonnonsuojelulain kehittämisehdotuksista. Seuraavassa vaiheessa teematarkastelun tuloksia käydään läpi vaikutusten arvioinnin tutkijatyöpajoissa, jotka ympäristöministeriö järjestää yhteistyössä tiede-neuvontahanke SOFIN kanssa. Näissä työpajoissa joukko eri alojen tutkijoita keskittyy luonnon monimuotoisuuteen, talouteen sekä ilmastoon ja yhteiskuntaan kohdistuviin uudistuksen vaikutuksiin.